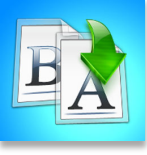

BEDENSEL ENGELLİ ÇOCUKLARIN EĞİTİMLERİ

İÇİNDEKİLER

- Bedensel Engellilerin Eğitimleri
- Bedensel Engelli Öğrencilerin Kaynaştırma Yoluyla Eğitimleri

HEDEFLER

- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
 - Bedensel engellilere uygulanan sağaltım çalışmalarını açıklayabilecek,
 - Bedensel engelliler eğitiminin amaçları ve görevleri hakkında bilgi sahibi olabilecek,
 - Bazı bedensel engel gruplarının kendilerine has eğitim şekillerini kavrayabilecek,
 - Bedensel engelli çocukların okul öncesi dönemde kaynaştırılmasına yönelik bilgileri kavrayabileceksiniz.

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ

ATA-AÖF

ÖZEL EĞİTİM – II

Dr. Fatih BOYNIKOĞLU

ÜNİTE

6

GİRİŞ

Bedensel engellilerin eğitimi son yıllarda özel eğitim alanındaki paradigma değişikliğine bağlı olarak gelişme ve değişme göstermiştir. 21. yüzyılın başlangıç döneminde ortaya çıkan manzara, engelli çocukların eğitimlerinin sahip oldukları eksiklik üzerine kurulamayacağıdır. Bütün hâlinde bir eğitimin bu çocukların eğitim açısından ana ihtiyacı olduğu bugün genel anlamda kabul görmektedir.

Bu engelli çocuğu bütün olarak eğitme anlayışı üzerine kurulu yapıda, çocuğu belli sağaltım çalışmalarına tabi tutmak ve bu sayede onu engelli olmayan çocuklarla aynı seviyeye getirme çabası gücünü yitirmiş, çocuğun sahip olduğu her türlü yeteneğin ve yeterliliğin geliştirilmesi düşüncesi baskın bir hâl almıştır.

Bu yeterliliklerden biri ve belki de en önemlisi çocuğun engelli olmayan bireyler içinde yaşaması, eğitim görmesi ve sosyalleşmesidir. Bu düşüncenin son dönemde gittikçe güçlenmesi ve uluslararası arenada yer bulması, kaynaştırma ya da daha gelişmiş hâliyle bütünleyici eğitime dair talepleri güçlendirmiştir.

Çocuğa uygulanan, kökeni tıbbi temellere dayanan birtakım sağaltım uygulamalarının etkililiği de tartışılır duruma gelmiştir. Bilhassa beyni yüksek oranda zarar gören çocukların beyin yapısının tekrar kendini düzeltereğine dair düşünceler, 70'li yıllara göre daha az dayanak bulmaktadır. Bugün üzerinde en çok durulan sağaltım formları, çocuğun kendi aktivitesini ön plana çıkaranlardır. Bu ondaki özgüven ve özdeğer duygusunu ortaya çıkartmak için gereklidir. Bugün bu kişilik özellikleri sahip olunan diğer birçok becerinin önünde yer almaktadır.

Bu ünite içerisinde, bedensel engellilerin modern dönem içerisindeki eğitim yapılarının yanında, bedensel engellilerin kaynaştırılmasına dair de bilgiler verilmektedir.

BEDENSEL ENGELLİLERİN EĞİTİMİ

Bedensel engellilerin eğitim tarihleri Avrupa'da 19. yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. İlk olarak "Ortopedi Enstitüleri" şeklinde faaliyet gösteren kurumlarda başlayan bu sürecin kapsamı eğitimden daha çok tedavi odaklıdır. Bu kurumlar daha sonrasında hastane okullarının temelini oluşturmuştur. Bedensel engelliler özel eğitim okulları bu okulların bünyesinden çıkmamıştır.

Ortopedi enstitülerinde görme, işitme ve zihinsel engelliler için sunulan dersler mevcuttu. Ancak diğer engelli grupları için kullanılan metotlar daha çok ilaç, cerrahi ve masaj şeklindeki tıbbi elementlere dayalıydı. Ancak, örneğin iyileşmeye dair bir görüntü vermeyen spastik çocuklar bu okullara alınmamaktaydı.

19. yüzyılın ortalarına doğru 13-14 yaşlarındaki bedensel engelli çocuklar için kurulan endüstri okullarında ise bu çocukları endüstride bir iş sahibi yapabilmek için eğitim veriliyordu. Ancak bu çocukların ağır derecede engelli olmamaları gerekiyordu.

Ortopedi
sözcüğünü ilk defa
Fransız Doktor
Nicolas Andry
(1658-1742)
kullanmıştır.

İlk dönemlerde kurulan bu ilk eğitim kurumları genel itibarıyla özel inisiyatifler tarafından hayata geçirilmekteydi. Devletin bu işe gerçek anlamda el atması için uzunca bir dönem gerekmiştir.

Bedensel engellilerin eğitimi; tanılama, sağaltım ve eğitim aşamalarının tamamını içine alır. Bir önceki ünite de anlatıldığı gibi tanılama tıbbi ve eğitimsel olmak üzere iki bölümde incelenebilir. Tıbbi tanılamada daha çok çocuğun engelli durumunda olmasına neden olan vasıfları ve yönleri analiz edilir. Bunlar için gerekli olan sağaltım çalışmalarının planlaması yapılır. Düzenlenen sağaltım çalışmaları çoğu kez eğitimle içiçe ve eğitim kurumları içinde yürütülür.

Bedensel Engellilere Uygulanan Sağaltım Çalışmaları

Bu alanda en bilinen ve aşağıda bahsedilen Bobath-Konsept gibi farklı konseptleri de içine alan sağaltım metodufizyoterapi diğer adıyla fizik tedavidir. *Fizyoterapinin amacı, genel anlamda bireyin sahip olduğu işleve, harekete ve aktiviteye dayalı kısıtlamaların tedavisidir.* Doktor tarafından şekillendirilen bir planla fizik tedavi uzmanı tarafından uygulanır. Bedensel engellilerin eğitimi kapsamında uygulanan diğer başlıca sağaltım çalışmaları şu şekilde listelenebilir:

- Ergoterapi
- Dil ve Konuşma Terapisi
- Hipoterapi
- Bobath-Konsept
- Fizyomotorik

Ergoterapi: Ergoterapi, Yunanca “ergon” sözcüğünden gelmektedir ve sözcük anlamı “çalışma”dır. Ergoterapi, fizik terapinin kaba motor çalışmalarını ince motor üzerinden gerçekleştirdiği terapi çalışmalarıyla tamamlayıcı bir işlev görür.

Ergoterapi; bilhassa algı organlarında gelişime dayalı olarak bir problem yaşanması durumunda kullanılır. Dokunma-algılama sistem sorunları, vestibüler sistem problemleri, işitsel ve görsel problemler ile bedensel oryantasyon sorunlarında kullanılabilecek bir sağaltım yöntemidir.

Ergoterapi algı alıştırmalarından başlayıp gündelik hayata veya öz bakıma dair yemek yemek, giyinmek, oyun gibi devam eden bir dizi alıştırmayı içerir. *Dil ve Konuşma Terapisi:* Dil ve konuşma terapisi (sağaltımı), dil ve konuşma güçlüğü yaşayan çocuklarda kullanılan sağaltım çalışmalarını kapsar. Serebral palsi türü beyinden kaynaklanan hareket kısıtlamaları yaşayan çocuklarda bu ortopedik sorunun dışında disartri türü konuşma bozuklukları da baş gösterebilmektedir.

Bu tür sorunu olan bedensel engelli çocuklara, bedensel engele dair uygulanan sağaltım çalışmaları dışında dil ve konuşma terapileri de uygulanabilmektedir.

Bu sağaltım çalışmalarının kapsamına iletişim yardımı, sembollerle iletişim, elektronik cihaz yardımı vs. dâhil edilebilir.

Ergoterapi “meşguliyet terapisi” adıyla da tanınır.

Hipoterapi: Hipoterapi doktor tarafından planlanan fizyoterapiye dayalı bir sağaltım metodunu ifade eder. Hipoterapide bir atın eşit adımlar yoluyla yaptığı hareket fizik tedaviye ek olarak veya onun yerine uygulanır. Ekseriyetle serebral hareket kısıtlamaları olan çocuklarda uygulanır. Bu sağaltım çalışması esnasında atın düzenli hareketlerinin çocukta hareket yoluyla bir cevap oluşumunu sağladığı düşünülmektedir. Diğer bir açıdan algı-motor alıştırmaları görevini de görmektedir.

Bobath-Konsept: Bobath-Konsept ikinci dünya savaşı sonrasında geliştirilmiş bir sağaltım konseptidir. Bu konseptin amacı, hastalıklı veya sorunlu hareketi veya davranışı engellemek, onun yerine uygun hareketi ve davranışı yerleştirmektir.

Konseptin içeriği normal çocukluk gelişiminden alınmıştır; göz önünde tutulan bir objeyi gözle takip etme, kafayı ortada tutma, objeleri elle kavrama, çevirme, diz çökme, kalkma ve yürüme şeklinde. Sağaltım çalışması bu davranışların gerçekleştiği noktalar olan kafa, onuz ve kalça gibi noktalara yoğunlaşır. Terapinin amacı çocuğu normal hayatta kendi başına hareket eden duruma getirmektir.

Fizyomotor Terapisi: Kiphard tarafından spor dersine bir alternatif aranması sırasında geliştirilmiş bir sağaltım çalışmasıdır.

Bu sağaltım tekniğinde ana düşünce sosyal-duygusal sorunlarla bireyin kendi vücuduyla olan ilişkisi arasında bir bağ olduğudur. Bu konseptte kişinin hareketleri, algıları ve kişiliği arasındaki sıkı bağ özellikle vurgulanır ve çalışmalarda göz önünde bulundurulur.

Oyuna dair elementler, kazanma baskısı olmadan kullanılır ve bunların çocukta hareket oluşumunu sağlaması beklenir. Birey bu sayede hareket eder ve bu anlamda tecrübe edinir. Hareket için geniş tutulan alan kişide hareketin, gevşemenin, dikkat yoğunlaşmasının ve bireyin kendisini iyi hissetmesi için gerekli ortamın oluşmasını sağlar.

Bedensel Engelli Eğitiminin İşlevi

Bedensel engellilerin okul öncesi dönemdeki eğitimi, tıbbi ve tıbbi-sağaltım açısından geliştirilmeleri dışında önemli bir pozisyona sahiptir.

Okul öncesi dönemde, bedensel engelliler pedagojisi, çalışma alanı olarak çocuğu ve çocuğun ailesini de kapsar. Bedensel engellilerin okul öncesi dönemdeki eğitimi, çocuğun bütün olarak eğitimi için çaba sarf eder. Buradan çıkarılacak anlam şudur: Bedensel engellilerin eğitimi onların zayıf ya da güçlü bütün yönleriyle eğitilmesidir. Eksiklik veya zayıflık odaklı eğitim, özel eğitimin hiçbir alanında olmadığı gibi bedensel engelliler alanında da yoktur.

Çocuğun bütün olarak eğitimi için erken tanı döneminde çocuğun tıbbi tanısına dayanarak yapılan eğitimsel tanılamada çocuğun güçlü yönleri de ön plana çıkarılmalıdır. Güçlü yönlerini ön plana çıkarıp eğitimi esnasında desteklemek, çocuğun bütün olarak eğitilmesinde bir gerektir.

Bunları yaparken unutulmaması gereken husus ailenin eğitim süreci içerisine tam olarak katılımını sağlamaktır. Eğitim sadece profesyonel kişilerin işi

Bedensel engelli çocukların eğitiminde çocuğun eksiklikleri üzerine odaklanılmaz, bütün yönleri geliştirilmeye çalışılır.

değil, ailenin de vazifesidir. Ancak aileye uygun bir yönlendirmenin de sağlanması gerekir. Onlara talimat verircesine görüşmeler yapmak, öğretmen-veli arasındaki ilişkiyi zedeleyebilir.

Bedensel Engelli Eğitiminin Amaçları

Özel eğitimde en önemli amaçlardan bir tanesi, engelli bireye birtakım sağaltım ya da eğitim çalışmalarıyla sadece yeterlilikler veya akademik bilgiler kazandırmak değil, uygun kişilik vasıfları edindirmektir.

Bireyin önemli özelliklerden en ön plana çıkanlar ise öz değer ve öz güven duygusudur.

Yapılan eğitim ve sağaltım çalışmaları bireyi bazı davranışları yapabilir durumuna getirmeli ve bu sayede bireyde birisi tek başına yapabilme gücünü ve yeterlilik duygusunu geliştirmelidir. Öyleyse yapılacak olan şey bireye sadece bir şeyleri öğretmek değil, ona tek başına bir şeyleri yapabildiğini hissettirmek ve bu yolla bireyde kendine güven duygusunu geliştirmektir. Bir şeyleri yapabildiğine ve kendisini geliştirebildiğine inanan birey kendisi hakkında sahip olduğu duyguyu da pozitif yönde geliştirecektir. Bireyin kendisi hakkında pozitif bir resme sahip olması, özel eğitimin en önde gelen amaçlarından biridir.

Yukarda belirtildiği gibi bedensel engelli çocukların eğitiminde aile, eğitim sürecinin içine dâhil edilmelidir ve aileyle işbirliği içinde çalışılmalıdır. Ancak, bu süreç içinde profesyonel eğitim veren kişilerin amacı onları sadece sürece dâhil etmek değil, aynı zamanda onlara yardımcı da olmaktır. Engelli bir çocuğa sahip olan aile zaten bu durumun psikolojik açıdan zorluğunu yaşamaktadır. Bunun dışında engelli çocuklarını sürekli olarak sağaltım çalışmalarına, hastanelere ve eğitim kurumlarına götürmek durumunda olan aile kendi özel hayatından ve iş hayatından da büyük oranda fedakârlıklar yapmaktadır. Bu bakımdan, engelli çocuklara eğitim veren insanların çalışmalarında gözetmeleri gereken bir husus da aileden iş birliği beklerken aynı zamanda onlara yardımcı olmaları ve yıpranmalarını mümkün olan en az seviyeye getirmek için gayret sarf etmeleri gerektiğidir.

Bütün bu çalışmalar, yani tanılama, planlama ve eğitim uygulamaları esnasında farklı disiplinlerden uzmanlar sürecin içine katılmalıdır. Bu durum, yapılan işteki profesyonelliği arttıracak gibi farklı uzmanlık alanlarından insanların faydalı fikirleri de çalışmada kendisini gösterecektir. Ayrıca bilinmesi gereken diğer unsur da genel anlamda engelli çocukların çok karmaşık sorunlara sahip olduğudur. Bu bakımdan, böylesine karmaşık bir duruma farklı disiplinlerden gelen insanların açıklık getirmeleri ve analiz etmeleri daha yerinde olacaktır.

Bazı Bedensel Engel Gruplarının Özel Eğitimleri

Bedensel engellilerin özel eğitimleri büyük oranda benzerlikler gösterse de farklılıklar mevcuttur. Bu kısımda farklı engel gruplarının eğitim ihtiyaçları üzerinde durulacaktır.

Özel eğitimde tanılama, farklı disiplinlerden uzmanlara ihtiyaç duyan bir süreçtir.

Beyinden kaynaklanan hareket kısıtlamaları şeklinde bir başlık altında toplanabilecek olan serebral palsi gibi engellere sahip olan çocukların çeşitli açılardan hareket sorunları mevcuttur. Bu sorunlar hiç hareket edememe boyutuna dahi ulaşabilmektedir.

Bu durum, bu engele sahip olan çocuklar üzerinde farklı psikolojik problem alanlarının oluşmasına neden olmaktadır.

Örnek

- Çocuğun yaşadığı problem alanlarına örnek olarak kendi iç dünyalarında huzursuzluk ve zayıflık, uyku-uyanma ve açlık-tokluk şeklindeki ritmik yaşantıları organize etmede sorunlar, kendi sınırlarını tarif etmede yetersizlik, nefes alıp vermede sıkıntı, gıda almada problemler, göz-el-ağız koordinasyonunda zorluk vs. verilebilir.

Bütün bu zorluk ve problemlere sahip olan çocuğun öğrenmesi gereken ilk husus, sahip olduğu durumu kabul etmektir. Bunu takip eden süreçte çocuğun patolojik olarak tanımlanacak davranışlarının mümkün olduğunca azaltılması ve bunun yerine çocukta onun gelişimine uygun davranışların oluşmasına yardımcı olmaktadır.

Çocuğun rehabilitasyonu yani doğru davranışların pekiştirilmesi ve problemleri davranışların yerine çocuk tarafından doğru davranışların edinilmesi sürecinde dikkat edilmesi gereken husus, ilgili uzmanların iş birliği ve koordinasyon içinde çalışmasıdır. Her bir uzmanın kendi alanı dâhilinde birtakım amaçlara ulaşmaya çabalaması bedensel engellilerin eğitimi ile bağdaşmayan bir durumdur.

Beyinden kaynaklanan hareket kısıtlaması gibi sorunları olan çocuklar için genel olarak denilebilir ki bu çocukların isteğe bağlı hareket edebilme, bedensel duruşu kontrol edebilme, iletişime geçebilme, algılama ve kendi ihtiyaçlarını giderebilme gibi alanlarda öğrenme yetenekleri mevcuttur. Bununla beraber çocuk tarafından öğrenilmesi gereken bir konu da bu alanlarda kendi yeteneklerini yeterince iyi ya da hiç kullanamamayı kabul etmesidir.

Aşağıda birkaç bedensel engel türüne dair özel eğitim uygulamaları hakkında bilgiler verilmektedir.

Spina bifida:

Örnek

- “Eğer fizik terapistim benim günlük hayatımı daha fazla tanımış olsa ve benim gerçek ihtiyaçlarımı anlamış olsaydı, muhtemelen bana daha çok yardım etmiş olurdu. Fizik tedavi uzmanı benim hayata dair ihtiyaçlarımı göz önüne almak yerine, beni havasız ortamlarda sıkıcı alıştırmalar yapmak durumunda bıraktı. Ben çocukken fizik terapisini hayatı kolaylaştıran destekleyici bir önlem olarak algılayamadım. Ve benim fizik terapistim benim birey olarak güçlü yönlerimi görmek ve bunları geliştirmek yerine dikkatini sadece benim fiziki sorunlarıma yoğunlaştırdı. Engelli olmayanların hayatı benim için kriter oldu. Engelli bir öğrenci olarak var olmak için diğerlerinden iki kat fazla çalışmak zorunda kaldım.” (Bergeest/Boenisch/Daut, 2011, 82).

Gerçekleştirilen eğitim ve sağaltım uygulamalarında, çocuğun hayata dair ihtiyaçları ön plana çıkmalıdır.

Örnekte belirtilen olay birçok spina bifidalı veya benzer sorunları olan çocukların yaşamak durumunda kaldığı bir durumdur. *Bireyleri başkalarının yaptıklarını yapabilecek seviyeye getirmeye çalışmak, olumsuz sonuçlar verebilmekte, onların kişilik gelişimlerine zarar verebilecek seviyede olabilmektedir.* Bunun yanında bireyin kendi vücudunu kabul etme hususunda yaşadığı zorluk, onun kendisini birey olarak kabul etmesinin önünde de engel olarak durmaktadır.

Bu gerçekten yola çıkarak denilebilir ki pedagojik açıdan yapılması gereken kişinin kendisini kabul etmesine ve kendi ihtiyaçlarını keşfetmesine yardımcı olmaktır. Sağaltım uygulamaları esnasında metoda değil, çocuğa ve çocuğun ihtiyaçlarına yoğunlaşılması gerekir. Bu zaman isteyen bir süreçtir. Ancak bu eğitim ve sağaltım uygulamalarının doğru planlanabilmesi için yeterli zamanın ayrılması şarttır.

Öğretim uygulamaları esnasında somutlaştırma metotlarından faydalanılması gerekir. Burada somut eğitim materyalleri özellikle ön plana çıkmaktadır. İnce motor becerilerinde büyük oranda kısıtlama yaşayan öğrenciler için bilgisayarlar da kullanılabilir.

Epilepsi: Epilepsi hastalığı olan çocukların eğitimleri kaynaştırma eğitimi bünyesinde olabileceği gibi bedensel engelliler için hizmet veren okullarda da gerçekleştirilebilir. Çok ağır gerçekleşen ve ilaçla kontrol altına alınamayan epilepsi durumlarında, epilepsi merkezlerinde eğitim verilebilir.

Epilepsili çocukların birçoğu için özel eğitim uygulamaları gerekmektedir. Eğitim içeriği çocukların seviyesine uygun hâle getirilmeli ve seviyelerinin üstünde olmamalıdır.

Epilepsili çocukların eğitimlerinde dikkat edilecek hususlar; çocuğa dinlenmesi için zaman verilmesi, gevşeme alıştırmalarının yapılması, öğlen uykusudur.

Epilepsili çocuklara verilen ödevlerin miktar ve süre olarak diğer çocuklara göre daha düşük seviyede olması gerekebilir.

Diyabet: Diyabet hastası çocuklarda eğitim açısından dikkat edilmesi gereken husus, onların kullanmaları gereken ilaçları ve ölçüm araçlarını tek başlarına kullanmayı öğrenmeleridir. Bunun yanında yaptıkları diyetle harfiyen uymaları gerekir. Eğitimcilerin görevi bu konuda çocukları kontrol ve teşvik etmektir. Bu disiplinin, çocukların okul eğitimleri açısından da faydaları vardır. Kendi ihtiyaçlarını disiplin içinde gideren çocuklar, okul çalışmalarında da ekseriyetle bu disiplini devam ettirirler.

Diyabetli çocuklar bedensel engelliler alanındaki diğer çocuklara oranla öğrenme açısından daha motive olmuş durumdadırlar.

BEDENSEL ENGELLİ ÖĞRENCİLERİN KAYNAŞTIRMA YOLUYLA EĞİTİMİ

Örnek

• Anna çok erken bir dönemde dünyaya gelmiş ve yaşadığı bir beyin kanaması neticesinde kendisinde ağır derecede serebral palsi durumu oluşmuştur. Bu derecede ağır bir sorun onun hareket kabiliyetini önemli ölçüde kısıtlamıştır. Öyle ki Anna kolunu ve bacağına hareket ettirememektedir ve kendisi için özel olarak hazırlanmış bir tekerlekli sandalyede oturmaktadır. Anna'nın ilk olarak gittiği anasını bir kaynaştırma sınıfıdır ve arkadaşları Anna'ya karşı ne yapacaklarını bilemememektedirler. Öğretmen onlara Anna'nın müziği çok sevdiğini söyler. Öğretmen öğrencilerle beraber, Anna'yla nasıl bir müzik dersi yapacaklarını düşünürler. Anna'nın orff aletlerinden çıkan seslerden çok hoşlandığını fark ederler. O günden sonra, orff aletleriyle müzik dersi yapılacağı hergün, gruptan bir çocuk Anna'nın yanına oturmakta ve Anna'nın elindeki enstürmanla ses çıkarabilmesi için ona yardımcı olmaktadır. O günden beri müzik dersinin yapılacağı hergün Anna sevinçten inanılmaz mutlu olmaktadır (Sarimski, 2012, 93).

Yukarıdaki örnekte ağır seviyede bedensel engelli bir çocuğun dahi okul öncesi dönemde uygun yöntemlerle engelli olmayan öğrencilerle beraber eğitilebildiği anlatılmaktadır. Kaynaştırma eğitimi ve daha gelişmiş bir ifadeyle bütüncü eğitim engellilerin eğitiminde gittikçe daha çok tercih edilen bir eğitim formudur. Bugün uluslararası anlaşmalar ve ulusal yasalar engellilerin eğitimi hususunda sürekli olarak kaynaştırma ve bütüncü eğitim yolunu göstermektedir. Bu ünite de daha çok tanınmış olması nedeniyle kaynaştırma eğitimi üzerinde durulacaktır.

Kaynaştırma farklı formlarda gerçekleştirilmekle beraber en istenilen formu, engelli öğrencilerle engelli olmayan öğrencilerin aynı sınıflarda sürekli olarak beraber eğitim görmesi yoluyla gerçekleşmesidir.

Bireysel Etkinlik

- Bedensel engelli öğrencilerin sürekli olarak engelli olmayan öğrencilerle beraber eğitim görmesi neden en iyi kaynaştırma formudur?

Bilhassa okul öncesi dönemde kaynaştırma yoluyla eğitim çokça tercih edilen bir yoldur. Yukarıdaki örnekte verildiği gibi ağır derecede engele sahip olan bireylerin dahi okul öncesi kurumlarında uygun yöntemlerle kaynaştırma eğitimine tabi tutulması mümkündür.

Bu kısımda bedensel engelli öğrencilerin kaynaştırma yoluyla eğitiminde nelere dikkat edilmesi gerektiği konusu üzerinde durulacaktır.

Çocuğun Sınıf İçindeki Oturma Pozisyonu

Bedensel engelli öğrencinin sınıf içinde uygun bir oturma şekline sahip olması, onun sınıf içindeki gruplara katılımı için gerekli olan ilk koşuldur. Ortopedik engelli öğrenciler (ortopedik engelliler) anaokulu/anasınıfına ilk geldiklerinde ya bir tekerlekli sandalye üzerindedirler ya da kendileri için özel olarak hazırlanmış bir oturma düzeneği mevcuttur. Eğer bu gerekli değilse, çocuk içinde bulunduğu sınıfın sandalyelerine oturabilir. Burada çocuğun düşme tehlikesine karşılık gerekli önlem alınmalıdır. Çocuğun ayakları yere değmiyorsa, ayaklarının altına bir yükselti koyularak sağlam bir şekilde oturabilmesi için yerle irtibatta olması sağlanmalıdır.

Sınıf içi çalışmalar esnasında bedensel engelli çocuk diğer çocuklarla aynı seviyede oturmalıdır.

Yatmak durumunda olan çocukların rahat bir pozisyon alabilmeleri için uygun bir pozisyon düşünülmeli ve yatış pozisyonları sıkça değiştirilmelidir. Yan pozisyonunda yatmak birçok çocuk için sırt üstü yatmaktan daha rahattır. Ancak bu pozisyonunda da yatış pozisyonu yastıklarla desteklenmelidir. Gelişim seviyesi henüz olgunlaşmamış çocuklarla aktif bir şekilde ayağa kalma ve koşma denemeleri yapmaya çalışmamak gerekir.

Tekerlekli sandalyedeki çocukların bu araçla nasıl hareket edeceklerini öğrenmeleri için bir miktar alıştırma gerekli olacaktır. Sınıf içindeki diğer çocuklar, tekerlekli sandalyeyi sadece yetişkinlerin gözetimi altında hareket ettirmelilerdir. Tekerlekli sandalyenin onlar için bir oyuncak olmadığını öğrenmeleri gerekir. Tekerlekli sandalyede oturması gereken bazı çocukların güvende hareket edebilmeleri için kemer takmaları da gerekebilir.

Yürümek için bacaklara takılan metal desteklerin de nasıl kullanılacağı ve nasıl çıkarılacağı çocuklara gösterilmelidir. Bu destekler günün büyük bir kısmında kullanılmamaktadır. Bu materyalleri ve bunun yanında kol ve bacak protezlerini, çocukların kendi başlarına takabilmeleri ve çıkarabilmeleri için gerekli eğitim verilmelidir.

Oyuncakların ve Oyun İmkânlarının Uygun Hâle Getirilmesi

Çocuğun bulunduğu ortam içinde hareket edebilme, oyun imkânları oluşturma ve aktif şekilde materyallerle meşgul olabilmesinin teşvik edilmesi için ortam üzerinde bir takım değişikliklerin yapılması gerekecektir. Bu değişiklikler şunlardır:

- *Kaynaştırma eğitimin verileceği sınıfın, engelli öğrencinin tekerlekli sandalyeyle kendi başına rahatlıkla hareket edebileceği büyüklükte olması gerekir.*
- Esasen bütün eğitim kurumlarının girişlerinin ve iç mekânlarının tamamen bariyersiz bir şekilde imar edilmesi ya da bu şekilde yeniden düzenlenmesi gerekir. Ancak bu durum, eğer o kurum içinde bedensel engelli bir öğrenci eğitim görüyorsa kaçınılmaz bir hâl alır. Ancak bilinmesi gereken önemli bir nokta şudur ki bariyersiz mekânlar sadece eğitim kurumlarıyla kısıtlı tutulamaz. Bedensel engelli insanlar toplumun sahip olduğu yaşam ortamlarının tamamına sorunsuzca girebilmelilerdir. Bu bakımdan, devletin bütün kurumlarının, alışveriş merkezlerinin, lokantaların vs. kamuya açık bütün mekânların ve hatta inşa edilen apartman gibi bütün yeni yerleşim birimlerinin bu insanların rahatlıkla ulaşabileceği şekilde imar edilmesi veya yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Aksi halde kaynaştırma eğitiminden geçen her bedensel engelli, eğitim döneminden sonra toplumdan tekrar soyutlanmak durumunda bırakılacaktır.
- Okul öncesi eğitim kurumlarında dikkat edilmesi gereken bir husus da bütün öğrencilerin etkinliklere aynı yükseklik seviyesinde katılmasıdır. Eğer öğrenciler sandalyelerinin üzerindeyse, bedensel engelli öğrenci de bu konumda bulunmalıdır. Hepsi yerde oturuyorsa, bedensel engelli öğrenciler de bu pozisyonda oturmalıdırlar.
- Oyun materyallerinin bedensel engellinin rahatlıkla ulaşabileceği bir pozisyonda bulunması gerekir. Çocuğun materyallerle meşgul olduğu yer, materyal çocuğun elinden düştüğünde çocuğun ulaşamayacağı bir yere yuvarlanmayacak şekilde seçilmelidir.
- İnce motor becerilerinde kısıtlama yaşayan çocukların örneğin bebeklerle oynaması esnasında, bebeğe elbisesini giydirmesi veya çıkarması için oyuncağın üstünde fermuarlı kıyafetlerin olmasına dikkat edilmelidir. Düğmeli kıyafetler, ellerini henüz bu seviyede kullanamayan çocuklar için yüksek oranda sıkıntı yaşatabilecektir.
- Fırça veya kalem tutma konusunda da yine ince motor becerileri yeterince gelişmemiş çocukların kalem veya fırçayı kullanabilmeleri açısından bu materyallerle geçici olarak bantla yapıştırılabilir ve bu şekilde sabitlenebilir. Çocuklar bu sayede bu araçları uzun süre kullanabilirler.

Okul öncesi kurumları bariyersiz olmalıdır ve bu sistem, özel kişilere ve kamuya ait bütün binalarda uygulanmalıdır.

- Oyunlarda kullanılan topların çok şişirilmemiş ve yumuşak olması gerekir. Bu sayede bedensel engelli çocuklar bunları daha kolay yakalarlar ve atarlar.

Okulöncesi öğretmeninin bedensel engelli öğrencinin kaynaştırılmasına hazırlanması

Normal eğitim veren okul öncesi eğitim kurumu öğretmenlerinin, bilhassa bedensel engelli çocuklarla yeterince tecrübeleri yoksa böyle bir öğrenciyi sınıflarına kabul etmekte çekingenlik göstermeleri beklenilebilecek bir durumdur.

Bu duruma sebep olan faktörlerden bir tanesi sahip oldukları korkularıdır. Çocuğun bedensel engelinden ya da hastalığından kaynaklanan kırılgan yapısı ya da yüksek derecede bakım ihtiyacı, eğitimcileri bu çocuğun ihtiyaçlarını karşılamada yeterli olamayacakları ya da hata yapabilecekleri düşüncesiyle yüz yüze bırakabilmektedir. Bu durum onların sahip oldukları korkuların nedenlerindendir.

Eğitimcilerin bedensel engellileri normal eğitim veren okul öncesi sınıflarına almada çekince göstermelerinin bir sebebi de sahip oldukları bilgi eksikliğidir. Bu çocukların eğitim meselelerinin ve onların diğer öğrencilerle kaynaştırılmasının yanında eğitimcilerin onların sınıf içinde uygun bir şekilde yerleştirilmeleri, kullanmaları gereken ilaçların, gereçlerin vs. kullanımına dikkat edilmesi gibi konularda yeterince bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Bunun yanında özel eğitim alanında bilgi sahibi olmamak da kaynaştırma eğitimine dair oluşabilecek çekincelerin sebeplerindendir.

Bütün bu çekincelerin neticesinde eğitimciler diğer engel gruplarında olduğu gibi bedensel engelli öğrencileri sınıflarına kabul etmek istememekte ve bu sorunun sonucunda bedensel engelli çocuğu olan birçok aile çocuklarına böyle bir imkânı sağlayamamaktadır.

Bu sorunun çözümü için yapılması gereken ilk şey, okullardaki ve sınıflardaki materyale ve personele bağlı koşulların iyileştirilmesidir. Çocuğun sınıfa rahatlıkla girip çıkabileceği bir ortam sağlanır, gerekli personel desteği mümkün hâle getirilirse, öğretmenin yapması gereken görevlerin azalması sağlanabilir. Öğretmenin, öğrencisinin engeli ve özellikleri hususunda ailesi ve doktoru tarafından yeterince aydınlatılması da öğretmenin çekincelerini azaltması bakımından önemlidir. Örneğin, çocuğun sınıf içinde ne şekilde oturtulması vs. konularda gerekli olan bilgi, çocuğun fizik tedavi uzmanından alınabilir. Çocuk ve çocuğun sahip olduğu engel hakkında gerekli bilgilerin alınmaması, çocuğun sağlığı açısından da sakıncalı olacaktır.

Eğitimin uygulama aşamasında, öğretmen yapacağı gözlemlerle, bedensel öğrencinin diğer çocuklarla iletişime geçmek için fırsat arayacağını, diğer çocukların da bu çocuğa karşı mesafeli kalmayacağını görecektir. Bu durum onun kaynaştırmayı nasıl sağlarım korkusunu da engelleyecektir.

Kaynaştırmanın uygulanabilirliği için personele ve materyale bağlı koşulların iyileştirilmesi gerekir.

Tartıřma

- Sizce bedensel engellilerin eğitim alması gereken ortam, normal eğitim sınıfı mı yoksa özel eğitim sınıfı mı olmalıdır? Tercihinizde etkili olan nedenler nelerdir?

Özet

- Bedensel engelli çocukların eğitimleri ilk olarak ortopedi enstitülerinde başlamıştır. Ancak buradaki uygulamalar eğitimden daha çok tıbbi uygulamalar şeklindeydi. Bunu takip eden ve bugünkü bedensel engelliler özel eğitim okullarının temelini oluşturan kurumlar batıdaki endüstri okullarıdır.
- Bedensel engellilerin eğitiminde sağaltım uygulamaları büyük bir yere sahiptir. Bilhassa fizik tedavi, ergoterapi, hipoterapi ve dil ve konuşma terapisi ön plana çıkanlardır. Bu terapilerin uygulanma amacı, işlevini kaybeden bir bedensel unsura yeniden işlev kazandırma ya da bu işlevi yitirme riskini ortadan kaldırmaktır veya azaltmaktır.
- Bedensel engelliler eğitiminin görevi, bedensel engelli çocuğu bütün hâlinde eğitmektir. Bunun anlamı bireyin sadece işlevsel sorunlarına eğilmemek, onun sorunu olmayan ve başarılı yönlerini de geliştirmeye devam etmektir. Bunun yanında eğitimde maksat, çocuğa sadece bir takım yeterlilikler ve yetenekler kazandırmak değil, bu yetenek ve yeterlilikler sayesinde özgüven ve öz değer gibi duyguların çocukta oluşumuna yardım etmektir. Bu bakımdan bireydeki her türlü gelişme taltif edilmeli ve ona gelişim hissettirilmelidir.
- Engel gruplarının eğitimleri birbirine benzerlik göstermekle birlikte, bedensel engellerin bir çoğunda kendine has birtakım eğitim ihtiyaçları olabilmektedir. Bunun eğitimciler tarafından dikkate alınması gerekir.
- Bedensel engelli bir öğrenci bir okul öncesi kurumunda kaynaştırma yoluyla eğitim alacaksa, o sınıfta materyale ve personele dayalı zenginleştirmenin yapılması gerekir. Öğrencinin sınıfta oturma pozisyonu da dikkat edilecek ayrı bir konudur. Öğretmenlerin, çocuğun özellikleri ve ihtiyaçları hakkında çocuğun ailesinden, doktorundan veya fizik tedavi uzmanından gerekli bilgileri almaları gerekir.

Ödev

- Bedensel engellilerin eğitiminde ailenin rolünü araştırarak 200 kelimeyi geçmeyecek şekilde bir ödev hazırlayınız.
- Hazırladığınız ödevi sistemde ilgili ünite başlığı altında yer alan “ödev” bölümüne yükleyebilirsiniz.

Değerlendirme sorularını sistemde ilgili ünite başlığı altında yer alan “bölüm sonu testi” bölümünde etkileşimli olarak cevaplayabilirsiniz.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Meşguliyet terapisi şeklinde de isimlendirebileceğimiz sağaltım uygulaması aşağıdakilerden hangisidir?
 - a) Ergoterapi
 - b) Hipoterapi
 - c) Dil ve konuşma terapisi
 - d) Bobath-Konzept
 - e) Fizyomotorik
2. Hipoterapi hangi hayvanla uygulanan bir sağaltım çalışmasıdır?
 - a) Köpek
 - b) At
 - c) Kedi
 - d) Yunus
 - e) Papağan
3. Fizyomotor terapisinin dayandığı ana düşünce bedensel engelle neyin arasında bir bağ olduğunu özellikle belirtir?
 - a) Çocuğun ailevi geçmişinin
 - b) Okul problemlerinin
 - c) Ekonomik koşullarının
 - d) Sosyal-duygusal sorunlarının
 - e) Eğitim metotlarının
4. Bobath-Konzept ne zaman geliştirilmiştir?
 - a) 19. yüzyılın başlarında
 - b) 19. yüzyılın sonlarına doğru
 - c) 1. Dünya Savaşı'ndan önce
 - d) 2. Dünya Savaşı'ndan sonra
 - e) 20. yüzyılın sonuna doğru
5. Öğrencinin bütün olarak eğitimi ne anlama gelir?
 - a) Bütün gün eğitim verilmesi
 - b) Ailenin bütün fertlerinin beraber eğitim alması
 - c) Çocuğun eğitim aldığı eğitim kurumundaki bütün eğitimcilerden destek alması
 - d) Öğrencinin sadece eksiklik veya zayıflık odaklı değil, normal gelişim gösteren ve güçlü yönlerinin de desteklenmesi
 - e) Öğrencinin sürekli olarak kaynaştırma sınıfında eğitilmesi

6. Bedensel engelli öğrencilerinin tanılama ve eğitim planlaması yapılırken neden farklı disiplinlerden uzmanlara ihtiyaç vardır?
 - a) Farklı uzmanların rapordaki eksiklikleri daha iyi görülmesi
 - b) Bedensel engellerin genelde bir karmaşık yapıya sahip olması ve bu yüzden tanılama ve eğitim planlaması aşamasında farklı uzmanlık alanlarına ihtiyaç duyulması
 - c) Ailelerin genelde böyle tercihlerinin olması
 - d) Tek bir uzmanın çocukla anlaşmakta sorun yaşaması
 - e) Sorunun hangi uzmanlık alanına girdiği tanılama sürecinden önce bilinmemesi
7. Kaynaştırma eğitiminin en tercih edilen formu aşağıdakilerden hangisidir?
 - a) Engelli öğrencilerin özel eğitim okuluna devam etmesi ve haftada birkaç saat engelli olmayan öğrencilerle zaman geçirmeleri
 - b) Engelli öğrencilerin haftanın 3 günü özel eğitim okuluna geri kalan günlerde normal sınıflara devam etmesi
 - c) Engelli öğrencilerin normal eğitim veren okullar bünyesindeki özel eğitim sınıflarına devam etmeleri
 - d) Engelli öğrencilerin haftanın üç günü özel eğitim sınıfına diğer günlerde normal sınıflara devam etmeleri
 - e) Engelli öğrencilerin engelli olmayanlarla aynı sınıfta eğitim görmeleri
8. Epilepsiye sahip öğrencilerin eğitiminde aşağıdakilerden hangisine dikkat edilmesi gerekmez?
 - a) Çocuğa dinlenmesi için zaman verilmelidir.
 - b) Gevşeme alıştırmaları yapılmalıdır.
 - c) Öğlen uykusuna ihtiyacı varsa, bu sağlanmalıdır.
 - d) Ödevlerinde gerektiği kadar azaltma uygulanmalıdır.
 - e) Çocuğun şekerinin sürekli kontrol altında tutulması gerekir.
9. Sahip oldukları hastalıktan dolayı diyet konusunda disiplinli olmaları gereken ve bu durumun eğitimlerine olumlu olarak yansıdığı belirtilen öğrenci grubu hangisidir?
 - a) Epilepsili öğrenciler
 - b) Spina bifidalı öğrenciler
 - c) Diyabetli öğrenciler
 - d) Cam kemikli öğrenciler
 - e) Serebral palsili öğrenciler

10. Okul öncesi eğitim kurumlarının öğretmenlerinin bedensel engelli öğrencileri sınıflarına kabul etmekte gösterdikleri çekincelerin sebepleri nelerdir?
- a) 19. yüzyılın başlarında
 - b) 19. yüzyılın sonlarına doğru
 - c) 1. Dünya Savaşından önce
 - d) 2. Dünya Savaşından sonra
 - e) 20. yüzyılın sonuna doğru

Cevaplar Anahtarı:

1.A, 2.B, 3.D, 4.D, 5.D, 6.B, 7.E, 8.E, 9.C, 10.E

YARARLANILAN VEBASVURULABİLECEK DİĞER KAYNAKLAR

- Baykoç Dönmez, N. (2010): “Uzun Süreli (Süreğen) Hastalığı Olan Çocuklar ve Eğitimleri”. N. Baykoç (ed.) Özel Eğitim.(ss. 276-300). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Bergeest, H./Boenisch, J./Daut, V. (2011). *Körperbehindertenpädagogik*, 4. Auflage, BadHeilbrunn: Klinkhardt-UTB.
- Hedderich, I. (2006). *Einführung in die Körperbehindertenpädagogik*, 2. Auflage, München: ErnstReinhardt.
- İnal, H.S. (2010). “Bedensel Engelli Çocuklar ve Eğitimleri”. N. Baykoç (ed.) Özel Eğitim. (ss. 156-168). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005). MEB Mevzuat-Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Okulları Çerçeve Yönetmeliği
http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2551_2.html [Erişim Tarihi: 14.07.2013]
- Ortland, B. (2002). “Didaktische Besonderheiten des integrativen Unterrichts”. In: Boenisch, J./Daut, V. (Hrsg.) *Didaktik des Unterrichts mit körperbehinderten Kindern*. (106-114). Stuttgart: Kohlhammer.
- Pschyrembel Klinisches Wörterbuch (2002). 259. Auflage, Berlin: Walter de Gruyter.
- Schlüter, M. (2011). Eigene Körperakzeptanz trotz oder mit Schädigung. In: Zeitschrift für Heilpädagogik (69-75).
- Schramm, K. (1988). *Einführung in die Heilpädagogik*. München: Bardtenschlager Verlag.
- Siğırtmaç, A.D./Gül, E.D. (2008). *Okul Öncesinde Özel Eğitim*, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Uysal, H.H. (2013). “Fiziksel Yetersizliği/Süreğen Hastalığı Olan Öğrenciler”. İ.H. Diken (ed.) *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*. (ss. 253-300) 7. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.